

O'ZBEKISTON TA'LIMINING FINLYANDIYA TA'LIMI BILAN INTEGRATSIYALASHUVIDA XALQARO BAHOLASH DASTURLARINI QO'LLASH IMKONIYATLARI

*Rajabova Kimyoxon Farmonovna,
Buxoro davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston ta'limining Finlyandiya ta'limi bilan integratsiyalashuvida xalqaro baholash dasturlarini qo'llash imkoniyatlari, Finlyandiyaning birinchi milliy savodxonlik strategiyasi yaratilganligi, strategiyaning maqsadi savodxonlik ko'nikmalarini barcha sohalarda keng e'tirof etilganligi bunda amaliyotga alohida e'tibor qaratilganligi, shunda har bir o'quvchi shaxsi o'z savodxonligini hayoti davomida qo'llab-quvvatlash va mustahkamlashi zarurligi, mazkur strategiya ko'p savodxonlik ko'nikmalarini mustahkamlash va o'qishni rag'batlantirishga qaratilgan tajribalar haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: uzluksiz ta'lim, kompetensiya, xalqaro baholash dasturlari, PIRLS xalqaro baholash dasturi, tahlil, baholash, integratsiya, ta'lim sifati, inson kapitali, zamonaviy yondashuvlar, innovatsion ta'lim.

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПРОГРАММ ОЦЕНКИ В ИНТЕГРАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ УЗБЕКИСТАНА С ОБРАЗОВАНИЕМ ФИНЛЯНДИИ

*К. Раджабова,
исследователь Бухарского государственного университета*

Аннотация: В данной статье рассматриваются возможности использования международных оценочных программ в интеграции образования Узбекистана с финским образованием, создание первой национальной стратегии Финляндии по грамотности, то, что целью стратегии является широкое признание навыков грамотности во всех сферах, и что особое внимание уделяется практике и необходимости для каждого учащегося поддерживать и укреплять свою грамотность на протяжении всей жизни, эта стратегия описывает опыт, направленный на укрепление навыков мультиграмотности и поощрение чтения.

Ключевые слова: непрерывное образование, компетентность, международные программы оценки, международная программа оценки PIRLS, анализ, оценка, интеграция, качество образования, человеческий капитал, современные подходы, инновационное образование.

OPPORTUNITIES FOR USING INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS IN INTEGRATION OF EDUCATION IN UZBEKISTAN WITH EDUCATION IN FINLAND

*К. Rajabova
Bukhara State University independent researcher*

Abstract: In this article, the possibilities of using international evaluation programs in the integration of Uzbekistan education with Finnish education, the creation of the first national literacy strategy of Finland, the fact that the goal of the strategy is the widespread recognition of literacy skills in all areas, and that special attention is paid to practice, and the need for each student to support and strengthen their literacy throughout their lives, this strategy describes experiences aimed at strengthening multi-literacy skills and encouraging reading.

Key words: continuous education, competence, international assessment programs, PIRLS international assessment program, analysis, assessment, integration,

quality of education, human capital, modern approaches, innovative education.

Finlyandiyada Ta'lim tizimi - ta'lim barcha fuqarolarning asosiy huquqi va asosiy maqsadi hisoblanadi. Finlyandiyaning ta'lim siyosati barcha fuqarolarga; yoshi, millati, yashash joyi, moddiy ahvoli yoki ona tilidan qat'i nazar, ta'lim olish uchun teng imkoniyatlarni taqdim etishdan iborat. Finlyandiya hukumati asosiy ta'limning umumiy maqsadlarini belgilaydi. Ta'lim bo'yicha milliy agentlik, o'qitish vaqtini va fanlar o'rtasida taqsimlash bo'yicha hisobot beradi.

Ta'lim va Madaniyat vazirligi tayanch va oliy ta'lim uchun milliy tayanch o'quv dasturlarini ishlab chiqadi. Agentlik ham o'rta umumiy ta'lim, shuningdek, erta bolalik davridagi ta'lim va parvarish ta'limini moliyaviy qo'llab-quvvatlaydi, o'quv xizmatlarini taklif qiladi va ta'limni rivojlantirish loyihalarini tashkil qiladi.

Munisipalitetlar umumiy maktabda ta'limni tashkil etishda sezilarli erkinlikka ega. Milliy ko'rsatmalar; maktablar va o'qituvchilar pedagogik amaliyotga nisbatan avtonomiyaga ega va o'quv dasturining ko'rsatmalari doirasida o'quvchilarni baholash usullari milliy asosiy o'quv dasturi asosida tayyorlangan.

O'quvchilarning aksariyati davlat tomonidan moliyalashtiriladigan maktablarda o'qishadi. Munisipalitetlarning aksariyati boshlang'ich va yuqori o'rta ta'lim muassasalarini saqlab turadi.

Xususiy maktablar - boshqa maktablar kabi bir xil miqdordagi davlat mablag'larini olish va bir xil siyosatlariga rioya qiladi.

Majburiy ta'lim boshlanishidan oldin, bola bir yillik maktabgacha ta'limda qatnashishi lozim.

Munisipalitetlar ta'minlashi shart bo'lgan Majburiy ta'lim odatda bola 7 yoshga to'ladigan yildan boshlanadi.

Asosiy ta'lim dasturi to'qqiz yilni o'z ichiga oladi (1-sinfdan 9-sinfgacha), deyarli barcha bolalar umumta'lim maktabiga qatnaydilar. Asosiy ta'lim barcha o'quvchilar uchun bepul va darsliklar va boshqa materiallarni, bepul kundalik ovqatlanishni, ta'limni, sog'liqni saqlash va boshqa ijtimoiy xizmatlarni o'z ichiga oladi.

To'liq o'rta ta'lim uch yillik muddatni; umumiy va kasbiy ta'limni o'z ichiga oladi. Ikkalasida ham bor o'quv dasturini o'rganish va ikkalasi ham universitet uchun umumiy talablarni ta'minlaydi. Birinchi milliy imtihon, ya'ni abituriyentlik imtihoni to'liq umumiy ta'lim oxirida bo'lib o'tadi. Umumiy o'rta ta'lim boshlang'ich, asosiy va to'liq o'rta ta'limni o'z ichiga oladi. Bola bu vaqtga 18 yoshga to'ladi. Yuqori o'rta ta'lim ham quyi darajadagi ta'lim kabi bepul.

O'zbekistonda ta'lim "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun (2020-yil 23-sentyabr O'RQ - 637) asosida uzluksiz ta'lim olib boriladi. Maktabgacha va maktab ta'limi ta'limning asosiy bo'g'ini hisoblanadi. Bolalar 2-6 yosh maktabgacha ta'limga jalb etilib, maktabga tayyorlab boriladi, 7 yoshdan maktabga jalb etiladi.

Umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim umumta'lim o'quv dasturlarini, zarur bilim, malaka hamda ko'nikmalarni o'zlashtirishga qaratilgan.

Umumiy o'rta ta'lim (I — XI sinflar) bosqichlari quyidagilardan iborat:

boshlang'ich ta'lim (I — IV sinflar);

tayanch o'rta ta'lim (V — IX sinflar);

o'rta ta'lim (X — XI sinflar).

Umumiy o'rta ta'lim tashkilotining birinchi sinfiga bolalar ular yetti yoshga to'ladigan yilda qabul qilinadi.

Boshlang'ich ta'lim ta'lim oluvchilarda umumiy o'rta ta'limni davom ettirish uchun zarur bo'lgan savodxonlik, bilim, malaka va ko'nikmalar asoslarini shakllantirishga qaratilgan ("Ta'lim to'g'risida"gi Qonun 9-modda)

Jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar, har kimga ta'lim olish uchun teng huquqlar kafolatlanadi

(“Ta’lim to’g’risida”gi Qonun 5-modda).

O‘zbekiston Respublikasining konstitutsiyasining 41-moddasida har kim bilim olish huquqiga ega ekanligi, bepul umumiy ta’lim olish davlat tomonidan kafolatlanishi, maktab ishlari davlat nazoratida ekanligi kiritilgan.

Maktabgacha va maktab ta’limini Maktabgacha va maktab vazirligi boshqaradi, hududlarda maktabgacha va maktab ta’limi boshqarmalari va tuman, shahar bo‘limlari umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida barcha savodxonliklar bo‘yicha Davlat ta’lim standartlarini bajarish bo‘yicha nazorat va amaliy yordamni berib boradi.

Finlyandiyaning PIRLS tadqiqotiga ishtiroki

Finlyandiya 2011-yildan beri PIRLSda ishtirok etib keladi. Finlyandiya boshqa bir qancha Xalqaro o‘quvchilarni baholash monitoringlarida ham ishtirok etadi.

PIRLS o‘qish savodxonligini baholash nuqtai nazaridan Finlyandiya ta’lim tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab berish xizmat qiladi.

PIRLS tadqiqoti asosiy va to‘liq o‘rta ta’lim bo‘yicha milliy o‘quv dasturi, shuningdek Milliy savodxonlik strategiyasini ishlab chiqish bo‘yicha baholashlar yaratish uchun imkoniyat beradi. Barcha davlatlar kabi Finlandiya ta’limi uchun o‘qishni oshirishga bir qancha tashabbuslarni ilgari suradi. PIRLS

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilar matematika, ona tili va adabiyoti fanlari bo‘yicha o‘quv ko‘nikmasining rivojlanishini baholash paralel sinflarda bir xil olib boriladi. Milliy baholashdan tashqari, xalqaro baholashlar masalan, Ta’lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi (IEA) tomonidan PIRLS va Xalqaro kompyuter va axborot savodxonligini o‘rganish (ICILS) hamda Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan PISA (Programme for International Student Assessment) o‘qish savodxonligini nazorat qilish hamda o‘quv dasturlari va o‘quv maqsadlarini yangilash uchun ishlatiladi.

Maxsus o‘qish tashabbuslari so‘nggi o‘n yil ichida savodxonlik ko‘nikmalari va ayniqsa o‘qishga qiziqish bilan bog‘liq 40 dan ortiq tashabbuslar, loyihalar yoki kasbiy rivojlanish dasturlari, masalan, “Milliy o‘qish tashabbuslari” Finlyandiya o‘qish markazi loyihalari mavjud. 2017-yilda Ta’lim va madaniyat vazirligi bolalarning savodxonligi va o‘qishga bo‘lgan qiziqishini rivojlantirish bo‘yicha ko‘rsatmalar loyihasini ishlab chiqib, Milliy savodxonlik forumini o‘tkazdi. Bu 2019-yilda Finlyandiya Milliy Ta’lim Agentligi boshchiligidagi Savodxonlik harakati dasturi tomonidan davom ettirilayapti, bu ham barcha savodxonliklar ko‘p tillilikning ahamiyatini targ‘ib qiladi.

Finlandiya 2011-yildan boshlab 2 siklda PIRLS tadqiqotida ishtirok etdi. PIRLS – 2011-yil natijalari asosida 45 mamlakat ichida 567 ball bilan 3-o‘rinni, PIRLS – 2016-yilda 50 mamlakat ichida 566 ball bilan 5-o‘rinni egalladi.

O‘qish savodxonligi bo‘yicha butunjahon talab etilayotgan xususiyatlaridan Finlandiya o‘quvchilarining matnni Oliy darajada tushunish darajasida ekanligi ko‘rinadi.

Dastur asosida Finlyandiyaning birinchi Milliy savodxonlik strategiyasi yaratildi. Strategiyaning maqsadi savodxonlik ko‘nikmalarini barcha sohalarda keng e‘tirof etish va amaliyotni rivojlantirishdir, shunda har bir shaxs o‘z savodxonligini hayoti davomida qo‘llab-quvvatlab yuboradi va mustahkamlaydi. Mazkur strategiya ko‘p savodxonlik ko‘nikmalarini mustahkamlash va o‘qishni rag‘batlantirishga qaratilgan.

O‘zbekistonning PIRLS tadqiqotiga ishtiroki

O‘zbekiston PIRLS – 2021 xalqaro monitoring tadqiqotida ilk bor ishtirok etdi. Ta’lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi, Boston kolleji tomonidan PIRLS – 2021 natijalari 2023-yil 16-may sanasida rasman e‘lon qilinadi.

2020-yilgi o‘tkaziladigan PIRLS xalqaro sinov tadqiqotlari aprel-may oylarida o‘tkazildi. Koronavirus pandemiyasi tufayli sinov jarayonlari 2020-yil noyabr oyida 11 ta hudud 28 ta umumiy o‘rta ta’lim maktablarida 1400 nafar o‘quvchilardan Butun Jahon Ta’lim yutuqlari asotsassiyasi tomonidan o‘zbek, rus, qoraqalpoq tillarida o‘tkazildi.

PIPLS asosiy tadqiqotlari esa 2021-yilda 1-30 aprel sanalari oralig'ida 4-sinf o'quvchilaridan 5982 nafari (jami o'quvchilar soni 626646 nafar), 221 ta sinf o'quvchilari tadqiqotda ishtirok etishdi. Bu umumiy o'quvchilar sonining 0.01 foizini tashkil etdi. Respublika bo'yicha jami 10008 ta maktablardan 180 ta (0.018 foiz) maktab qatnashdi.

PIRLS xalqaro tadqiqotlari natijasi asosida 4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligi jahon standartlari bilan solishtiriladi, yutuqlar va kamchiliklar tahlili bo'yicha xalq ta'limi tizimida aniq chora-tadbirlar belgilab olinadi. Monitoringdan aniqlangan individual va hududiy bo'shliqlarni to'ldirish ishlari tizimli ravishda olib borilishi nazarda tutiladi. Hamda 2026-yilgi xalqaro tadqiqotlarga qatnashadigan o'quvchilarimizning badiiy va axborot matni bilan ishlash kompetensiyalari ko'rsatkichida o'sishiga tayyorlash uchun tegishli ishlar olib boriladi.

O'rta Osiyodan Qozog'iston davlati PIRLS - 2016-yilda qatnashdi va 50 mamlakatlar ichidan 536 ballik natija asosida 27-o'rinni egalladi hamda o'quvchilari matni yuqori darajada tushunish darajasiga erishdi.

Finlyandiya boshlang'ich sinflarda til va o'qish bo'yicha o'quv dasturlari

Finlyandiya 2014-yildan boshlab asosiy ta'lim uchun yangi asosiy o'quv dasturi joriy etilgan va 2016-yilda amalga oshirish boshlangan. O'quv dasturi har bir fan bo'yicha o'quv maqsadlarini belgilaydi va mazmuni umumiy darajada tavsiflaydi. Yangi asosiy ta'lim o'quv dasturida quyidagi yetti ko'ndalang kompetensiya sohalari barcha fanlarni to'ldirib boradi:

Fikrlash va o'rganishni tahlil qilish;

Madaniy kompetensiya, o'zaro ta'sir va o'zini namoyon qilish;

O'ziga g'amxo'rlik qilish va kundalik hayotni boshqarish;

Savodxonliklar;

Axborot va kommunikasiya texnologiyalari (AKT) bo'yicha kompetensiya;

Ish hayotiy kompetensiyasi va tadbirkorlik;

Kompetensiyalarga ishtirok etish, jalb qilish va barqaror kelajakni qurish.

Finlandiya ta'limida o'quvchilar tarbiyasidagi o'zgarishlar sezilsa yoki o'zlashtirishida qiynalgan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar paydo bo'lsa bunda faqat o'quvchi shaxsi bilan emas balki uning ota-onasi yoki vasiylikka olganlar bilan qo'shimcha mashg'ulotlar olib boriladi.

Milliy asosiy o'quv dasturida ona tili va adabiyoti fanidan o'qishni o'rgatish bo'yicha ko'rsatmalar mavjud. Savodxonliklar, AKT kompetensiyasi ham o'qish ko'nikmalarida asosida e'tiborni qaratadi. Barcha savodxonliklar ma'lumoti og'zaki, vizual, audio, raqamli va kinestetik belgilar tizimlari va ularning kombinatsiyasi orqali taqdim etilganda, o'quvchilar yoshga mos keladigan matnlarni topish, sharhlash, yaratish va baholash qobiliyatlarini rivojlanib boradi. AKTdan mas'uliyatli va xavfsiz foydalanish, axborotni boshqarish va so'rovga asoslangan holda yondashish, ijodiy ish olib borish tili tushunish va anglash kabi o'zaro ta'sir va tarmoqni o'z ichiga oladi.

Milliy tayanch o'quv dasturida o'quv maqsadlari va fanlar mazmunidan tashqari har bir fan bo'yicha o'qitish vaqtining minimal miqdori yiliga haftada bir necha darslar soni sifatida belgilangan. Ona tili va adabiyoti bo'yicha o'qitishning minimal miqdori 1 va 2-sinflarda haftasiga 14 soat (har bir dars uchun 45 daqiqa), 3-6-sinflarda haftasiga 18 soat va 7-9-sinflarda haftasiga 10 soat hisobida olib boriladi. Har bir sinf uchun haftada darslarni sinflar bo'yicha qanday taqsimlashni alohida hal qiladi. Masalan, ular 3-6-sinflar uchun haftasiga 18 soatni uchinchi sinf uchun haftasiga 5 soat, to'rtinchi sinf uchun haftasiga 5 soat, beshinchi sinf uchun haftasiga 4 soat va oltinchi sinf uchun haftasiga 4 soat sifatida taqsimlashlari mumkin.

Asosiy ta'lim siklining har bir sinfida ona tili va adabiyoti o'qitilishi shart. Munisipalitetlar o'qitishning minimal miqdoridan oshib ketishga imkon yaratib beradi.

O'zbekistonda ta'lim Milliy o'quv dasturlari va darsliklari asosida olib boriladi.

1 va 2-sinf o'quv dasturlari to'liq Milliy o'quv dasturi standartlari asosida olib borilmoqda.

Xalq ta'limi vazirligining "Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun 2022-2023-o'quv yiliga mo'ljallangan o'quv rejani tasdiqlash to'g'risida" 2021-yil 24-dekabrda 414-son buyrug'i asosida umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tayanch o'quv reja tasdiqlangan.

Boshlang'ich sinflarda tayanch o'quv rejaga asosan 1-sinfda 10 ta fan uchun haftasiga 22 soat belgilangan bo'lib, shundan 8 soati ona tili va o'qish savodxonligiga ajratilgan (har bir dars uchun 45 daqiqa). 2-3-sinflarda 11 ta fan uchun haftasiga 24 soat belgilangan bo'lib shundan 7 soati ona tili va o'qish savodxonligiga ajratilgan. 4-sinfda 12 ta fan uchun haftasiga 24 soat belgilangan bo'lib shundan 4 soati ona tili va 3 soati o'qish fanlariga ajratilgan.

Yuqori sinflarda 5-sinfda haftasiga jami 28 soat, shundan 4 soat ona tili va 2 soat adabiyot faniga, 6-sinfda haftasiga jami 29 soat, shundan 4 soat ona tili va 2 soat adabiyot faniga, 7-sinfda haftasiga jami 34 soat, shundan 3 soat ona tili va 2 soat adabiyot faniga, 8-sinfda haftasiga jami 33 soat, shundan 3 soat ona tili va 2 soat adabiyot faniga, 9-sinfda haftasiga jami 34 soat, shundan 2 soat ona tili va 3 soat adabiyot faniga, 10-sinfda haftasiga jami 31 soat, shundan 2 soat ona tili va 2 soat adabiyot faniga, 11-sinfda haftasiga jami 31 soat, shundan 2 soat ona tili va 2 soat adabiyot faniga ajratilgan.

Har bir maktab pedagogik kengashi qaroriga binoan o'quv rejasiga 15 foizgacha o'zgartirish kiritishi mumkin.

Ta'lim tizimi boshqaruvi tomonidan umumiy o'rta ta'lim muassasalarining o'ta-onalarining talablariga asosan 7-sinfdan boshlab ona tili va o'qish fanini o'qitish bo'yicha variativ sinflar ochishiga sharoitni yaratgan.

Finlyandiyada pedagoglarni kasbiy rivojlanish talablari

Finlyandiyada o'qituvchilarning jamoaviy mehnat shartnomalarida ular har o'quv yili davomida uch kun davomida kasbiy malaka oshirishda ishtirok etishlari kerakligi ko'rsatilgan. Biroq maktabni rivojlantirish va o'qituvchilarning kasbiy ta'limi ko'pincha loyihalarda birlashtirilib, qo'shimcha vaqt kasbiy rivojlanishga sarflanadi. O'qituvchilarning ish beruvchilari, masalan, munisipalitetlar, odatda o'z xodimlarining kasbiy rivojlanishini tashkil etish va moliyalashtirish uchun javobgar hisoblanadilar. Malaka oshirishning mazmuni va yo'nalishi munisipalitetlar va hududiy hokimiyat organlarida turlicha bo'lishi mumkin ya'ni farqlanadi.

Finlyandiya Milliy Ta'lim Agentligi o'qituvchilarning malakasini oshirish uchun munisipalitetlarni kerak bo'lgan mablag' bilan ta'minlaydi. Odatda milliy ta'lim siyosati va yangi o'quv dasturlariga taalluqli mavzularga qaratilgan malaka oshirish ishlari olib boriladi. Kasbiy rivojlanish imkoniyatlari odatda bepul.

Ayniqsa, PIRLS 2016 siklidan so'ng o'qishga qaratilgan bir necha kasbiy rivojlanish dasturlari yaratildi. LUKILOKI, 8 Luki-ILO, 9 and Gransland10 (for Swedish-speaking teachers - shved tilida so'zlashuvchi o'qituvchilar uchun) deb nomlangan dasturlar o'qish va yozishni o'rgatishga qiziqqan barcha boshlang'ich va o'rta ta'lim o'qituvchilariga 15 ta o'quv kreditiga teng nazariya va amaliyotni taqdim etadi. Bundan tashqari, Finlyandiya bolalar adabiyoti instituti va Yangi savodxonlik dasturi kabi bir qancha muassasalar, tashkilotlarning loyihalari o'qituvchilar uchun maktabda ta'limni rivojlantirish hamda darslarda foydalanishlari uchun tayyor materiallar taqdim etadi.

Finlandiya davlatida o'qituvchi eng oliy kasb egasi hamda barcha hurmat qilishi kerak bo'lgan inson sifatida e'zozlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 17-yanvardagi "Xalq ta'limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi VM-25-son qarori bilan xalq ta'limi

xodimlarining har yili malaka oshirishga asoslangan uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimi joriy etilgan.

Tizim bo'yicha umumiy o'rta ta'lim tizimi pedagog va rahbar xodimlari kalendar yilida 36 soatlik "Uzluksiz kasbiy ta'lim" malaka oshirish kursidan o'tishlari kerak.

Malaka oshirishning onlayn yoki an'anaviy turi ixtiyoriy ravishda tanlanadi. Platformada berilgan kreditlar yig'ib boriladi.

Xalq ta'limi vazirligi A.Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o'rgatish milliy-tadqiqot instituti pedagoglarni malaka oshirishi bo'yicha ishlarni olib boradi.

Pedagoglarga qulay bo'lishi uchun viloyat markazlarida pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazlari tashkil etilgan bo'lib, xoxishiga ko'ra an'anaviy malaka oshiradiganlarni reja asosida kurslarga jalb etiladi.

Pedagoglar xohishlariga ko'ra mazkur markazlar yoki A.Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o'rgatish milliy-tadqiqot institutida o'z ilmiy tadqiqotlarini olib borishlari mumkin.

Finlandiyada o'quvchilarning o'qishdagi muvaffaqiyatini kuzatish Ona tili va adabiyoti fanida o'quvchilarning o'qish darajasi baholanadi. Mazkur fan o'qituvchilari sinfda o'quvchilarni baholash uchun mas'uldirlar va odatda o'qituvchilar tomonidan o'tkaziladigan imtihonlar, darslik asosidagi imtihonlar va o'quvchilar taraqqiyotini doimiy kuzatishni o'z ichiga olgan baholash usullarini tanlashlari mumkin. O'quv dasturiga 6-9-sinf o'qituvchilari uchun o'quvchi 8 («yaxshi») ball olish uchun qanday ko'nikma va bilimlarga ega bo'lishi kerakligi haqida ko'rsatmalar kiritilgan.

Umumta'lim maktab o'quvchilari topshirishi mumkin bo'lgan yagona milliy imtihon umumiy o'rta ta'lim oxirida o'tkaziladigan insho va o'qishni tushunish vazifalarini o'z ichiga olgan imtihondir.

"Asosiy ta'lim to'g'risida"gi Qonunga ko'ra, ta'lim natijalarini o'lchash uchun milliy va xalqaro baholash kabi 13 ta tashqi baholash usullari qo'llaniladi. Keng miqyosdagi milliy baholashlar maktab fanlariga qaratilgan bo'lib, namunaviy hisoblanadi va Finlyandiya Ta'limni Baholash Markazi (Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC) tomonidan o'tkaziladi. 2019-yildan buyon Ona tili va adabiyoti fanidan o'qish malakasini baholash kiritilgan, 9-sinf o'quvchilari uchun so'nggi milliy baholash (fin va shved tillarida) o'tkaziladi. O'quvchilarning til, adabiyot va madaniyatni tushunishini baholash matnlari tarjima qilish va yaratishni qamrab oladi.

O'zbekistonda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun (2020-yil 23-sentyabr O'RQ - 637) hamda Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" 2017-yil 15-martdagi qaroriga binoan maktablarda o'quvchilarning o'zlashtirishi baholab boriladi.

Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarida o'qish, yozish, sanash, o'quv faoliyatining asosiy malaka va ko'nikmalari, ijodiy fikrlash xislatlari, o'zini o'zi nazorat qilish, nutq va xulq-atvor madaniyati, shaxsiy gigiyena va sog'lom turmush tarzi asoslarini egallashni ta'minlashga yo'naltiriladi.

Umumiy o'rta ta'lim muntazam va tizimli bilimlar olinishini, keng dunyoqarash hamda ijodiy mustaqil fikrlash shakllantirilishini, o'quvchining barkamol shaxs sifatida kamol topishini, uning qiziqishlari va ijodiy qobiliyatlarining rivojlantirilishini ta'minlaydi.

O'rta ta'lim o'quv dasturiga muvofiq o'quvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko'nikmalar o'zlashtirilishini, shuningdek ta'limning keyingi turi tanlanishini hamda yuqori malaka talab qilinmaydigan kasblar egallashini ta'minlaydi.

Umumiy o'rta ta'lim umumta'lim muassasalarida uzluksiz tarzda, majburiy bo'lgan o'n bir yil davomida amalga oshiriladi.

O'quv yili umumta'lim muassasalarida 2-sentyabrdan kelgusi yilning 25- mayiga qadar davom etadi va to'rtta chorakka bo'linadi.

O'quv-tarbiya jarayonini tashkil etishda quyidagi muddatlarga amal qilinadi:

o'quv yilining davomiyligi — 34 hafta (I sinflar uchun 33 hafta);

O'quvchilarning sifatli bilim olishini va ularni umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standartlariga mos holda o'qitish natijalarini nazorat qilishni ta'minlash maqsadida umumta'lim muassasalarida quyidagi nazorat turlari olib boriladi:

joriy nazorat — o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini muntazam ravishda nazorat qilish uchun so'rovlar, nazorat ishlari yoki testlar ko'rinishida o'tkaziladi;

oraliq nazorat — chorak yakunida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini baholash uchun o'quv dasturining bir qismi tugaganda amalga oshiriladi va u yozma nazorat ishi yoki testlar ko'rinishida olib boriladi;

bosqichli nazorat — o'quv yili tugaganda og'zaki, yozma imtihon hamda test sinovlari ko'rinishida amalga oshirilib, unga asosan o'quvchining yakuniy bahosi, reytingi aniqlanadi va o'quvchini keyingi sinfga o'tkazishga qaror qilinadi;

yakuniy nazorat — tayanch o'rta ta'lim va o'rta ta'lim tugaganidan so'ng yakuniy davlat attestasiyasi shaklida o'tkaziladi;

“Chet tili” fanidan o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi xalqaro baholash tizimi asosida aniqlanishi mumkin.

O'quvchilarning xalqaro va respublika olimpiadalari, tanlovlari, musobaqalari hamda boshqa ko'rik-tanlovlardagi ishtiroki yakuniy davlat attestasiyasi va bosqichli nazorat muddatlariga to'g'ri kelib qolgan taqdirda, ular tegishli yakuniy davlat attestasiyasi va bosqichli nazoratlardan ozod etiladi.

Ularning bilimlarini yakuniy baholash va reytingini aniqlash yillik baholar asosida amalga oshiriladi.

O'zbekiston va Finlandiyada Pandemiyaning PIRLS 2021ga ta'siri

2020-yil bahorida maktablarning yopilishi sababli, tajriba sinovida o'quvchilarning atigi uchdan bir qismi haqidagi ma'lumotlar to'plandi. Bundan tashqari, masofaviy ta'lim tufayli o'quvchilarning ochiq javoblariga ball to'plashlariga qiyinchiliklarni tug'dirdi. 2021-yil bahorida, PIRLSning asosiy ma'lumotlarini yig'ish jarayonida Finlandiya bo'ylab maktablar yopilmagan, ammo ba'zi sinflar ikki hafta karantinga qo'yilgan yoki bir nechta o'quvchilar qatnashmaganligi sababli muammolar yuzaga keldi. Bu esa o'z navbatida 4-sinf o'quvchilarining to'liq ishtirok eta olmasligiga sabab bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun, 2020 yil 23 sentabr, O'RBQ – 637;
2. 8.12.1992-yil, O'zbekiston respublikasining konstitusiyasi;
3. Xalqaro ta'lim assotsiatsiyasi (IEA)ning PIRLS bo'yicha internet bazasi ma'lumotlaridan foydalanildi.